

PRESENTACIÓ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

L'HEL·LENISME D'EGIPTE: UNA PRESÈNCIA ININTERROMPUDA Ο ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ: ΜΙΑ ΑΔΙΑΚΟΠΗ ΥΠΑΡΞΗ

La històrica comunitat grega d'Egipte i els seus grans fruits literaris

Jaume Almirall

Edward M. Forster (1897-1970) passà tres anys a Egipte, com a voluntari de la Creu Roja, en el curs de la Gran Guerra. Aquella experiència provocà en l'escriptor, aleshores ja cèlebre, una intensa fascinació per Alexandria, la ciutat on residí, i d'aquella fascinació sorgiren dos llibres. El primer, *Alexandria: A History and a Guide* (1922), respon, si bé de manera molt personal, al que el títol indica. El segon, *Pharos and Pharillon: An Evocation of Alexandria* (1923), ha propiciat, amb el seu centenari, la naturalesa d'una bona part dels materials que s'apleguen en el present número d'*Αέρηδες / Torre dels Vents*.¹

Edward M. Forster en 1924.
Retrat per Dora Carrington (1893-1932).

Pharos and Pharillon és un seguit de textos referits, en la primera part, a la història antiga de la ciutat (*Pharos*) i, després, a esdeveniments de l'època moderna i a impressions de l'autor (*Pharillon*). Com l'altre seu llibre alexandrí, també aquest resulta inconfusible en el tremp literari que li confereix l'escriptor. El text que tanca el llibre, *The Poetry of C. Cavafy*, resultava ser la presentació al món de la persona i l'obra de **Konstandinos Kavafis** (1863-1933), que Forster havia conegut i tractat llargament en els seus anys a la ciutat —Alexandria, on el poeta havia nascut i on vivia, després d'una primera etapa de vida força errant, des de feia aleshores trenta anys.

Com és sabut, tant el llibre com l'actiu entusiasme de Forster aconseguiren que Kavafis fos conegut i apreciat fora dels petits cercles literaris de parla grega: primer en l'àmbit anglosaxó i després, ràpidament, en la resta d'Occident i, per dir-ho així, de tot el món.² *Pharos and Pharillon* contenia les primeres versions, en anglès, de poemes del poeta alexandrí: «El déu abandona Antoni», «Reis alexandrins», «En el mes d'Athyr» i, fragmentàriament, «Mar matinal», «La ciutat» i «Ítaca».

¹ El llibre, lliure ja de drets, es trobarà a internet: https://en.m.wikisource.org/wiki/Pharos_and_Pharillon. Se'n publicà una traducció al català, per Manuel Forcano: E. M. Forster, *Faros i Farelló. Una evocació d'Alexandria*, Barcelona: Proa, 2002.

² Un any després del llibre de Forster, T. S. Eliot publicà a la revista per ell dirigida, *The Criterion* (vol. II 8, pàg. 431-432, juliol de 1924), el poema «Ítaca», en traducció anglesa de G. Valassopoulos; Kavafis agrai per carta a l'editor aquella publicació.

Amb tot, la poesia de Kavafis, completa o en mostra significativa, encara trigà alguns anys a ser ben coneguda en altres llengües. Tries de poemes es donaren a conèixer primerament en francès: per Théodore Grivas (1947), Robert Levesque (1948) i Charles Astruc (1955), abans de les integrals per Georges Papoutsakis i per Marguerite Yourcenar & Constantin Dimaràs (ambdues de 1958).³ La primera en anglès fou obra del bizantinista i neohel·lenista anglo-grec John Mavrogordato: *The Poems of C. Cavafy*, Londres, 1951.⁴ En alemany, la primera edició (1953), per diferents traductors, donava a conèixer un total de vuitanta-sis poemes. A Itàlia, Kavafis fou donat a conèixer per les versions de Filippo Maria Pontani, primer parcialment (1956), i més tard en la poesia completa (1961).

Cal considerar entre les pioneres, juntament amb les ara esmentades, la traducció al català de seixanta-sis poemes per Carles Riba, que es publicà en 1962, tres anys després la seva mort.⁵

Konstandinos Kavafis en 1896.
Fotografia d'estudi feta a Alexandria.

Però Kavafis no és l'única glòria literària que va sorgir entre la comunitat grega d'Egipte. Al nom del poeta grec més universalment conegut cal afegir el de **Pinelopi Delta** (1874-1941), també filla d'Alexandria, popularíssima autora d'una sèrie de llibres de matèria històrica adreçats sobretot al públic juvenil; i cal afegir-hi així mateix el nom de **Stratís Tsirkas** (1911-1980), nascut al Caire, poeta, novel·lista, assagista i traductor, conegut internacionalment, sobretot, per la trilogia de novel·les *Ciutats a la deriva* (*Ακυβέρνητες πολιτείες*, 1961, 1962 i 1965), i important estudis de l'obra i la figura precisament de Kavafis.

El fons del qual emergiren les figures de Kavafis, Delta i Tsirkas és la comunitat grega d'Egipte, avui molt reduïda, d'ençà de la revolució nacionalista de Nasser, però que durant més d'un segle fou la comunitat al·lògena més important del país.

³ Yourcenar ja havia publicat en revistes, des de 1940, traduccions d'alguns poemes kavafians.

⁴ Mavrogordato ja havia publicat, l'agost de 1942, a la revista de Chicago *Athene*, la traducció a l'anglès de dos poemes de Kavafis, «Murs» i «En tant que puguis»; eren també traduccions de Mavrogordato part dels passatges de poemes inclosos en l'assaig «Constantine Cavafy and the Greek Past», un dels que constitueixen *The Creative Experiment*, de C. M. Bowra (1949).

⁵ Riba havia iniciat, més d'un any abans de morir, la traducció de Kavafis, poeta que coneixia, gràcies a la professora Iulia Iatridi, des de 1954: vegeu Eusebi Ayensa, *D'una nova llum. Carles Riba i la literatura grega moderna*, Lleida: Pagès, 2011, pàgs. 36-40.

Pinelopi Delta (1874-1941)
amb el seu germà Andonis Benakis (1873-1954).
Imatge: www.taexeiola.gr/pinelopidelta/

Stratís Tsirkas (1911-1980)
Imatge: blocs.mesvilaweb.cat

Tant en relació a aquests grans escriptors com en relació al context social i cultural del qual sorgiren, es trobaran contribucions en la majoria de seccions d'aquest número 4 d'*Αέρηδες / Torre dels Vents*.⁶

Tampoc no podíem desapropiar l'ocasió de commemorar, amb altres aportacions al número, el centenari del naixement d'una altra popular escriptora, **Alki Zei** (1923-2020). Deixarem per al número vinent la commemoració del centenari d'una grega universal: **Maria Callas**.

Tot plegat, en aquest número 4 d'*Αέρηδες / Torre dels Vents* predominen els temes relatius a l'Hel·lenisme d'Egipte, però no són els únics; en conjunt, confiem que els nostres lectors el trobaran força interessant.

⁶ Es trobarà un excel·lent estudi sobre la comunitat grega d'Egipte en l'article de 2007 de Ioanna Nicolaidou, «Grecia en Egipto», *Erytheia* 28: 283-325, accessible a internet: https://icteum.es/sites/default/files/pdf_entradas_revista_2019-10/7fb746ecbb5ca37f7e5afdbec84fc6d6.pdf

